

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NATMANDS FOLK I MIDTJYLLAND

Taterkongens bosse

Æggene i den høje hal

Kæltringester

Ane Marie Grønnings skæbne I

TEKST: G. NØRGAARD JEPSEN . TEGNINGER: HENRY LAURITZEN

Tekst og tegninger fra Midtjyllands Avis' lottospil 1975, hvis emne var Natmandsfolk i Midtjylland, er samlede i dette hefte. - Det er beretninger om farende folk også kaldet rakkere, kæltringer, skøjere og tatere.

I forbindelse med tidligere års lottospil er udkommet Midtjyske Motiver, Midtjyske Personligheder, Midtjyske Begivenheder, Midtjysk Lune, Midtjyske Sagn, Gård og Slot i Midtjylland, Midtjyske Kirker, Midtjyske Fortidsminder, Midtjyske Veje, Midtjyske Folkeminder og Den Midtjyske Hede.

Ægte tatere

Populært i litteraturen kaldtes de mennesker, der strejfedes om i Jylland for 100 til 200 år siden, for taterø, men museumsinspektør og folkemindesamler H. P. Hansen, Herning, der indgående har studeret dette folkefærds historie, har påvist, at der er tale om forskellige grupper. Mest fåtallig var de egentlige taterø. Taterne var zigeunere, der stammede fra Forindien. De dukkede op i Danmark i det 15. århundrede og blev straks erklæret for fredløse,

der kunne fratages al gods. Det blev forbudt præster at døbe taterbørn, vie disse folk eller begrave deres døde, ligene skulle begraves uden for kirkegårdene som hedninge. De folk, som man oftest har omtalt som taterø, men i virkeligheden var et farende folk af dansk oprindelse, havde forskellige navne som rakkere, natmandfolk, skjere, kæltringer. I denne serie vil taterbenævnelsen også blive brugt ind imellem om disse folk, selvom benævnelsen som påvist af H. P. Hansen, faktisk er forkert, men blot er blevet en tradition i om-

Ægte talere

tale. Ordet kæltring er frisisk og betyder landstryger. Tater kommer af tatar. Skøjer er et nordisk ord for omstrejfer-ske.

En broget flok

En broget flok

Taterne, der var den populære betegnelse for kæltringer, rakkere, skøjer eller natmænd, drog ofte over hedearealerne, hvor de mest holdt til i store flokke. Det var en broget skare med glarkisten, kramkassen eller skærsliberbøren. Mangfoldige var deres håndteringer. De blev sat til at flå selvdøde heste, rense skorstene, i det hele taget alt det arbejde, som ordentlige folk ikke brød sig om. De spæede i kaffegrums, »viste igen«, reparerede blik-sager, klinkede porcellæn og ind imellem tiggede de og

ernærede sig som behændige lommetyve i trængslen på et marked. Når bønderne traditionen tro drog af sted til søndagsgudstjeneste, var der rig lejlighed for skøjerne til lidt rapseri i køkkener og i hønsegårde, og så blev der fest i rakkekulerne, som deres boliger kaldtes. Romdunken blev tømt, og dansen gik vildt, og ofte udviklede det sig til klammeri, hvor kniven kom frem. »Nu er rakkerne dvalske deroppe«, sagde bønderne, og så stængede de port og dør for ikke at risikere noget og uventet og uvelkomment at få besøg af taterne.

Rakkere og natmænd

Mange af de folk, som strejfedes om som løse eksisterer på de jyske heder, stammede fra fastboende rakkere og natmænd, og derfor anvendtes betegnelsen også på det omstrejfende folk. Rakkeren var den mand, der i gammel tid skulle spænde en forbyrder på pinebænken, og efterhånden blev hans job alsidigt. Han trådte til, når forbyrderen skulle piskes, knibes med gloende tænger,

brændemærkes, sættes i gabestokken eller i den spanske kappe, eller når en morder skulle radbrækkes og hans hovede efter øksehug skulle sættes på stage. Rakkeren hjalp til ved hængning og sørgede for begravelse af forbryderens lig. Dette arbejde betragtedes som så urent, at de folk, der påtog sig det, var udstødte af samfundet, og hver den som på nogen måde kom sammen med rakkeren eller natmanden, blev også regnet til de udstødte.

Rakkere og natmænd

H. P. Hansens indsats

H. P. Hansens indsats

Museumsinspektør H. P. Hansen, Herning, har på mange områder gjort en uvurderlig indsats for at samle folke minder, inden de gik i glemmebogen. Blandt de mange områder, han beskæftigede sig med, var de jyske skøjere, rakkere, natmænd og kæltringer. Mange af de oplysninger, der gengives i denne serie, er bygget på H. P. Hansens optegnelser, der foreligger i bogform. H. P. Hansen besøgte flere gange Jyllands sidste kæltring, Kjælle Kasper, men hentede

isvrigt sit stof ved samtale med mange ældre mennesker og flittige studier i de gamle arkiver. Når en stor del af beretningerne handler om skøjernes vesterude, betyder det ikke, at der ikke er lignende skæbner andre steder, men at man her ikke har haft så flittig en folkemindesamler som H. P. Hansen. Skøjerne har i høj grad haft deres færd på hele strøget op over den jyske alhede.

Primitiv beboelse

De hytter, som rakkerne havde som tilholdssted, når de ikke var på farten, var ikke blot primitive udvendig set. Indvendige var de også så simple som tænkeligt. Græstørsvæggene blev beklædt med revlingeris og derefter klinet til med ler og kalket, fortæller Henry Bailum i sin bog »Skøjere og skarnsfolk«. Der var kun en yderdør, der så vidt muligt vendte mod syd samt et enkelt to fags vindue midt på huset også sydvendt. Det måtte give lys til husets eneste opholdsstue. Huset var delt af et skillerum af græstørv, således

at man kom ind i en lille forgang, som blev benyttet til brændsel og al slags ragelse samt husgeråd. Midt for skillevæggen var anbragt en murret skorsten. Gulvet var af ler eller picket brolægning. Også bohavet var af simpleste art, et par alkovesenge, rå sammentømrede af grove brædder og med findelt lyng som underlag, hvilket var et godt udlækningssted for mus og husorme, et bord, der med langsiden var fastgjort til vindueskarmens underside, og en skammel. På væggene fandtes hylder, hvor madvarer og spiseredskaber og husholdningsgenstande var anbragt.

Primitiv beboelse

Lovløs færd

Lovløs færd

Det er sagt om taterne, at de lo den vedtagne samfundsmoral lige op i dens hykleriske ansigt. Det gik undertiden godt, men det hændte også, at de kom galt af sted, og derfor måtte de ind imellem tilbringe en tid som slaver på »Fæstningen« i tugt- og raps- hus, på arbejdsanstalter eller fattiggårde, men efter op-

hold her vendte de altid tilbage til Midt- og Vestjyllands tyndt befolkede egne, til de udstrakte heder, som var deres kongerige. Her kunne de nemmest forputte sig, og her kunne de mere eller mindre godvilligt få folk til at give sig husly. Ofte var de lovløse i deres færd, men også ofte lovløst behandlet.

Rakkernes hytter

Selvom skøjterne var et vandrørende folk, som fandt husly, hvor det kunne falde af eller sov i fri luft, så havde de også ind imellem fast bopæl. Det var som oftest jordhytter bygget ind i bakkeskrænter for at spare på byggematerialer og iøvrigt bygget op af græstørv og tækkede med lyng eller græstørv. Om vinteren havde man får og geder i huset for at holde varmen. I følge en beskrivelse, som maleren Henry Bailum har fået af en ældre mand (gengivet i bogen »Skøjtere og skarnsfolk«) havde rakker-

Rakkernes hytter

husene normalt et gulvareal på 5×7 meter. Muren var ca. en alen høj ved grunden og skrånede derefter jævnt opad på den udvendige side, hvorimod de indvendig var lodret i ca. to alens højde.

Muren havde omkring en halv alens tykkelse. Taget var med spær af granrafter eller lignende stænger og tækket med lang lyng, som blev fastgjort med halmsimer (halmreb).

Kæltringejagten

Kæltringejagten

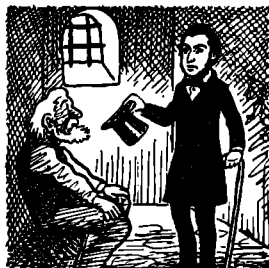
Den 11. februar 1835 blev der i Ringkøbing, Viborg samt dele af Aalborg og Randers amter holdt jagt på omstrejfende folk ved hjælp af sognefogederne. Udbyttet af jagten var — forholdene taget i betragtning — ret betydelig, idet der blev indfanget 64 i Ringkøbing amt, 45 i Viborg amt, 33 i Aalborg amt, ialt 142 personer. En del kom i tugthus for løsgængeri og

betleri. Resten slap man løs, men mange af dem fik anvist et sogn, hvor de fremtidigt skulle være forsørgelsesberettiget. Adskillige gamle skøjtere, der — skønt de hverken var konfirmerede eller lovformeligt gift — havde levet sammen og avlet »grumlinge«, som man kaldte deres børn, blev nu i en høj alder konfirmerede og gift, og derfor kunne man se voksne på skolebænkene sammen med børnene.

Taterkongen

En af de jyske skøjere, der litterært set har været genstand for mest omtale er Johs. Axelsen, efter hvem det såkaldte Axelhus på Ørre hede er opkaldt. St. St. Blicher omtaler ham i sin novelle »Kjeltringeliv«, og M. Goldschmidt har et længere afsnit om ham i sin bog »En hedereise i Viborg-egnen«. Han beretter her om et besøg i Horsens tugthus, hvor han får lov at tale med Johs. Axelsen, som betegnes som 91-årig (hvilket dog var et par år for meget). Johs. Axelsen

hævdede at være uskyldig dømt, og han benægtede at være tater- eller skøjerkonge. Det ord er bare kommet af, at jeg børstede dem, for jeg havde gode kræfter, hedder det i Goldschmidts bog. Johs. Axelsen var født af omstrejvende forældre i en lade i Ørre i 1875. Blicher har skildret ham som en ren kæmpe, men i følge retsprotokoller får man at vide, at han var temmelig lang og slank af skikkelse, havde brunt hår og blå øjne. Men både stærk og snedig var han, hvilket fremgår af adskillige beretninger om hans liv og levned.

Taterkongen

Taterkongen - en myte

Taterkongen – en myte

Forfatteren M. Goldschmidt, der besøgte taterkongen Johs. Axelsen i Horsens tugthus lod sig ikke helt af-færdige af dennes benægtelse af at være »taterkonge«. Goldschmidt citerer en udtalelse af en anden tater, som han oven i købet fik skriftligt. I denne hedder det: Den berømte Johannes har været

konge, men det vil sige skøjerkonge, for der var ingen af dem natmandsfolk, som kunne overvinde ham. Blev der for mange om ham, så klædte han sig nøgen af og smurte sig ind i grøn sæbe, og så var der ingen, som kunne få fat på ham. Man ser heraf, tilføjede Goldschmidt, at Johannes Axelsen allerede i levende live er blevet genstand for sagn eller myte.

Taterkongens bøsse

En gang taterkongen Johannes Axelsens sager blev solgt på auktion, efter at han var sendt i tugthus, købte en mand i Ørre hans gevær. Det fortæltes, at køberen med denne skød så godt, at han fik ram på alt, hvad han pegede på, men skyderen var også »månt i skåj«, med andre ord mente man, at der var trolddoms kunst med i spillet, og det må der sikkert have været, hvis det var rig-

Taterkongens bøsse

tigt, at ejeren en gang skød 6 vildgæs i et eneste skud med den! Straks Johs. Axelsen kom fri, opspurgte han, hvem der havde bøssen, og

da han fik fat på denne, pilede han en lille seddel ud, der var indsat ved låsen. Siden var bøssen naturligvis ikke bedre end andre.

Taterkongens list

Taterkongens list

Johannes Axelsen — kaldet taterkongen — giftede sig 1810 med en hyrdedatter fra Haderslevkanten og drog med hende rundt med skærsliber-

bør. I 1812 nedsatte han sig i Silkeborg som bødker og senere skytte og glarmester for krigskommissær Ingerslev, der overlod ham et hus i Hårup i Linå sogn. Han kunne dog ikke holde sig i ro og var ind imellem med sin kone

på farten, men parret var i denne periode så velklædte, at de fik natteleje i beboelseslejligheder og ikke som andre rakkere i laden. Det førte til misundelse. Parret blev bagtalt hos bønderne, og det førte til sammenstød. Engang da Johannes Axelsen var inde kom ti kjæltringer og overfaldt hans kone, der stod udenfor med skærsliberbøren, og slog den itu. Da Johs. Axelsen kom ud, besværede han den talmæssigt overlegne fjende med list. Han tog en sådan stilling ved vand, at de kun kunne til en ad gangen, »og de blev enkeltvis slagne aldeles«, beretter M. Goldschmidt sin »Hedereise«.

Taterkongens falske penge på Silkeborg marked

Den såkaldte taterkonge Johannes Axelsen var en uforbederlig tyv og taskenspiller. Gang på gang måtte han vandre i tugthus, skønt han håndværksmæssigt syntes at have været en alsidig begavelse og derfor nok skulle have haft mulighed for at tjene sit brød på hæderlig vis. Da han i årene 1810-13 opholdt sig i Hårup ved Silkeborg, var han både bødker, skytte og glarmester, og ved

andre lejligheder optræder han som skærsliber og kedelflicker. Under fængselsophold lærte han væveri. Da han slap ud d. 9. feb. 1860, kunne han, trods sine 78 år, ikke nære sig. På Silkeborg marked stod han et par år senere, »nærmest for sjovs skyld«, og lavede kunster med nogle falske penge. Øvrigheden tog mere alvorligt på sagen. Han måtte tilbage til Horsens tugthus, hvor han tilbragte otte år, dog med særbehandling på grund af alder. 88 år gammel blev han løsladt, og han døde to år senere på Skjellerup fattiggård i Linå sogn.

Taterkongens falske penge på Silkeborg marked

Kæltringehuset

Kæltringehuset

På Ørre hede nord for Herning står en sten med følgende inskription: Her lå Axelhus eller kæltringehuset,

hvor Blicher for 100 år siden så kæltringeballet. Stenen sat 1917. — Navnet Axelhus skyldes, at huset var bygget til den bekendte kæltring, taterkongen Johs. Axelsen, der 1785 var født i en lade i Ørre sogn, hvorfor dette sogn blev kendt pligtig til at forsørge ham og hans familie, dog i forening med amtskommunen. Der blev bygget et beskedent hus til familien på et afsides sted. Særlig tilfreds var Johs. Axelsen ikke med huset. Et langt brev til stiftamtmand Rosenørn, indledes med de ydmyge ord: »Jeg elendige, fattige menneske nedbøjer mig for Deres høihed og takker Dem for

husly, som jeg haver bekommet«, hvorefter der følger en lang række klager over husets stand, mangel på brændsel osv. Provsten bemærker i en erklæring i sagen, at manglerne ved huset kun skyldes Axelsens dovenskab, og brændsel er der nok af i heden lige udenfor. Ret lang tid opholdt taterkongen sig iøvrigt ikke i huset, som han tog i besiddelse efter fængselslødelse i sommeren 1816. Det meste af tiden flakede han rundt med forskellige kvinder. Efter nye fængselsstraffe blev han sendt til Linå, der blev kendt forsørgelsespligtig, fordi han længe havde opholdt sig der.

Taterkongen i Stenholt krat

Afdøde pastor Kresten H. Lidegård, Kragelund, har i sin bog: »Af Abraham sønnernes saga« en dramatisk skildring af en taterfest i Stenholt krat. Når taterne på deres vandring gennem Jylland kom på Kragelund-Engesvang egnen, yndede de at raste nogle dage i slugterne i Stenholt krat. Pastor Lidegård beretter om en episode Sankt-hansaften i 1804, da en flok på over tyve voksne tater slog sig ned ved det gamle bystævne i krattet. Her blev spist, drukket og danset livligt. Pludselig dukkede en høj og kraftig mand på nitten år op. Han blev efter et slagsmål anerkendt, men dra-

maet udviklede sig, da en taterpige fra Funder, Ane Kierstine Danielsdatter, som var kæreste med Jens kulsvier, der levede som skovlovring i Kragelund skov, blev forelsket i den fremmede og han i hende. Det udviklede sig til et drabeligt slagsmål mellem de to bejlere. Jens kulsvier trak kniv, men den fremmede fik den vristet fra ham og sårede sin modpart som en advarsel. Herefter forsvandt den fremmede, der var den senere navnkundige taterkonge, Johannes Axelsen, fra valpladsen med Ane til en hule, han havde i Kongehus-bakken ved Kragelund, som han betegnede som Frederik den andens vinkælder. Da Johannes Axelsen erfarede, at kulsvieren var i bedring, tog han ifølge Kresten

Taterkongen i Stenholt krat

Lidegårds skildring afsked med Ane med ordene: »Jeg har så vide veje at vandre, at intet tørslag kredser dem ind. Ni måneder efter fødte Ane taterkongens søn.

Taterkongen stak af

Taterkongen stak af

Der blev i 1817 stjålet nogle sengeklæder i Stenholt ved Kragelund, og da den såkaldte taterkonge Johs. Axelsen havde været på egnen og senere søgte at sælge sengeklæder, blev han arresteret, men denne gang nåede han ikke frem til dom og tugthus som så mange andre gange. Ved list slap han fri, skønt han havde to vogtere. Da han om morgenen tidligt tog og samlede halmen, han havde linnnet på, sammen og bandt det i en knippe, lod han som

om, han ville bære det over i laden, men så snart han var udenfor, stak han af, og han havde gode chancer for at forsvinde, idet det var tæt snevej, og den ene af vogterne var ikke særlig let til bens, han var 82 år. En meddelelse til folkemindesamleren H. P. Hansen har fortalt, at han mindes Johs. Axelsen fra Lund marked, hvor han svang sig i dansen og sang: »Vel er jeg fattig, men dog er jeg ærlig og kan i det mindste tjene mit brød. Johs. Axelsen havde sikkert evnen hertil, men alligevel overtrådte han gang på gang loven.

Taterkongens søn

Den unge Johannes Axelsens dramatiske besøg i Stenholt krat fik som berettet til følge at taterpigen Ane Kjerstine Danielsdatter fødte ham en søn. Hun var enke efter en anden tater, glarmester Axel Johansen, der havde boet i Funder. Sønnen blev født et eller andet sted under vandring. I to år vandrede Ane rundt med ham og vendte så tilbage til Funder, hvor fattigkommissionen afviste hende, men hjælp fik hun fra amtet. Hendes liv var gået i stykker, hun blev drikfældig og mistede interessen for sin dreng. Jens kulsvier, der havde bejlet til hende, men var blevet slået ud af Johannes Axelsen, den senere taterkonge, tog

sig imidlertid af hende og ikke mindst af drengen. Da drengen blev otte år, gik han på omgang i sognet. Ind imellem var han med moderen på vandring. Seksten år gammel kom han med moderen tilbage til Funder-egnen. Det var vintervejr, de rastede i Aunsbjerg skov, lagde vejen ind over Thorning og over Grathe hede, besøgte Jens Kulsvier i hans vinterkvarter ved Æ Bierhøw (Bødehøj) ved Kristianshøj, gik videre og for vild i snetykning på Kragelund udmark. Sønnen gik efter hjælp, og det blev Jens Kulsvier, der fandt Ane frosset ihjel. Således beretter pastor Lidegård i sin bog. Kendsgerningen fremgår af kirkebogen for Funder, hvor der står: Fundet død på Kragelund Byes mark, syn og

Taterkongens søn

besigtigelse foretaget af herredsfoged. Taterkongens søn gik atter på omgang, blev døbt og konfirmeret som 22-årig i Kragelund kirke, blev gift i 1835 i Gødvad og levede et liv som fast arbejdsmand på Øster Kejlstrup. Han har talrige efterkommere på Silkeborgegnen.

Natmanden flæde heste

Natmanden flæde heste

Rakkeren eller natmanden havde ikke blot som bestilling at assistere bødler. Han måtte også i større byer påtage sig arbejdet, som almindelige mennesker fandt for tarveligt. Han kom således til at tage sig af renovation, feje skorstene, tømme wc'er og det man betragtede som det mest afskyelige arbejde, at udslæbe selvdøde dyr, flå dem og begrave ka-

daverne i rakkerkulen. Gang på gang søgte regeringen at afskaffe de meningsløse fordomme, som almuen nærede mod natmandens »uærlige arbejde«, især mod flåning af selvdøde dyr, og i 1774 kom en forordning, hvori det pålagdes tyendet at udføre dette arbejde. Nægtede de det, kunne de få bøder eller komme i gabestokken. Efterhånden som bestemmelsen slog igennem, blev natmandsfolket arbejdsløs, og så opstod de strejfende natmandsfolk.

St. St. Blicher og Carit Etlar

I fortællingen »En smuk historie« har Carit Etlar skildret en tur, han og St. St. Blicher en gang gjorde sammen over heden til taterkvinden Kirsten Rivers hytte, og heri lægges der Blicher følgende ord i munden: Vi må skrive en smuk historie om denne kvinde. Hvor findes der en sådan figur blandt alle vort samfunds visne og slikkede unge? Der burde i det hele taget være fortalt noget mere om dette folkefærd, som stavrer

St. St. Blicher og Carit Etlar

mellem os, uden at vi ret agter derpå. Skriv, skriv, vedblev Blicher. De er yngre end jeg. Når vi to er døde, er der

ingen, der kan skrive om dem, for så er skøjterne forsvundet, og der er ingen, der kender dem mere.

Linka Smælén og Peiter Benlós

Linka Smælén og Peiter Benlós

I adskillige noveller har St. St. Blicher benyttet stof, han har fået ved oplevelser i forbindelse med de omstrejfende natmandsfolk. Mest koncentreret i novellen »Kjeltringliv«, der handler om

taterparret Peiter Benlós og Linka Smælén. Eftertiden har dog, skrev Jeppe Akjær i sit tre binds værk om Blicher, været tilbøjelig til at tillægge Blicher endnu større kendskab til disse mennesker, end han havde. Det er dog en kendsgerning, at Blicher i Viborg i tugthusgården har mødt det nævnte taterpar.

Viborglektoren, N. V. Dorph har skildret oplevelsen sådan: »Et fruentimmer, velvoksnet og stærkt forbrændt af solen. med et stærkt determineret ansigt trådte ind med en mand på ryggen, og uden at værdige os et blik, spurgte hun sin ledsager med bestemt rolighed: »Hvor skal jeg hen?« Denne mand, som hun havde levet i et naturligt ægteskab og haft flere børn med, var vanfør både på arme og ben og kunne aldeles ikke gå! Hun måtte altså bære ham. Akjær har gennem forhørsprotokoller forsket parrets skæbne. Det er rigtigt, at hun det meste af tiden slæbte rundt med sin mand på ryggen, men ved visse lejligheder har han dog også klaret sig selv. De havde sammen haft ialt syv børn.

Rakkerbørns dåb

Ingen ville bære eller stå faddere til børn af rakkerne, og det kunne jo nok volde adskillige problemer. Fra præstestanden søgte man at bryde de gamle fordomme, og det skete en gang ved, at en præstekone ville bære barnet, men først blev det holdt hen over kvindestolene, så alle kvinder kunne røre ved barnet, hvad der sikkert havde fået adskillige »ærlige folk« til at gyse. Bagefter ville præstefruen dog ikke gå ned gennem kirken med barnet, og det blev fra kirken

puttet ud gennem et vindue med klude i. I Evald Tang Kristensens »Det jyske Almuelev« fortælles om et sted i Skygge, hvor rakkerne var velkomne. Her fødte en rakkerkvinde et barn. Da nu barnet skulle døbes, var der ingen af byens kvinder, der ville bære barnet i kirke. Herredsfogeden bestemte, at sognefoged Anker Ankersens kone i Klosterlund skulle bære det, »men hun ville heller ikke have noget med det rakkerkram at gøre, og sagen blev da vistnok ordnet på den måde, at en kone i Skygge lod sig overtale til at bære barnet«, hedder det i bogen.

Rakkerbørns dåb

Rakkerglas

Rakkerglas

Et udslag af de almindelige fordomme mod rakkerfolks »uærlighed« kan nævnes, at ingen heller ville drikke af glas, som en rakker en gang havde drukket af. Man havde derfor på kroerne glas på træfod, såkaldte rakkerglas, eller bægre, der var kendelige fra andre. Senere blev disse glas naturligvis eftertragtede som særlige antik-

viteter. Et rakkerglas på træfod er bevaret på Herning museum, men kendsgerningen var altså, at mens man nok lod hunden slikke bondens fæde og gryder rene, ville man ikke spise eller drikke af noget, som en rakker kunne have brugt. Det er dog ikke alle glas med træfod, der er rakkerglas. Almindelig nøjsomhed førte til, at man ofte lavede træfod på glas, når de var gået i stykker.

Rakkerne bragte kartofler til Klode Mølle

Rakkerne ville gerne fange kattene og stege dem, de kaldte dem for husharer, fortælles det i Evald Tang Kristensens bog Jysk almueliv. Heri fortælles også om rakkerne, der jævnligt kom til Klode Mølle, hvor der boede en enkekone. Det gik så vidt, at de fik et hus i haven overladt. En gang kom de ind til hende og gav sig til at koge

kartofler. Kedel og treben havde de selv med. Enkekonen havde aldrig smagt kartofler og skulle ikke nyde noget. Så gik en af dem ud i haven og lagde kartofler der. Om efteråret tog hun dem op og blev glad for dem. Således kom kartoflerne som rakkerne havde haft med fra en rejse til Tyskland til egnen, hedder det i denne overlevering, der således er en variation af beretningen om, at det var de indkaldte hedeopdyrkere — de såkaldte kartoffeltyskere — der bragte kartoflen til Danmark.

Rakkerne bragte kartofler til Klode Mølle

Taterne på Grågården

Taterne på Grågården

Gråbonden, J. C. Nielsen, der har genfortalt adskillige erindringer og overleveringer fra egnen, har også berettet om taternes besøg i Thorning sogn. De kunne komme i flokke på indtil 100. Kvinderne bar, skrev han, de små børn i en pose på ryggen, ofte to i hver pose, det var et rørende syn at se de små hoveder titte frem af posen. Kvinderne var meget forslæbte. Det kunne ikke falde mændene ind at hjælpe dem, nej, de gik flot ved siden af med større børn i hælene og kvælmede på deres kridtpiber. Nogle havde dog en glarki-

ste, loddetøj eller bliketøj med. Taterkvinderne skar hunde, katte, grise og kalve, kopsatte og årelod mennesker, mændene loddede bliketøj, klinkede fæde og satte vinduesruder ind. I mit barndomshjem fik de lov at ligge natten over i laden om sommeren og i stalden om vinteren, og de gik aldrig tomhændede bort, beretter J. C. Nielsen videre. På loftet hang et sæt gamle sengeklæder bundet sammen med en gammel dækkengjord, som de selv hentede ned og hængte på plads igen. Far sagde: »Så længe jeg råder og har hus og hjem, skal ingen fattig forgæves bede mig om husly«.

Skal vi mindes Johannes

Det hænder stadig, at der er mennesker, der, når de hæver snapseglasset til en skål, siger: »Skal vi mindes Johannes«! De færreste tænker på, at denne vending stammer fra en beretning om en af de jyske kæltringer. En af de kendte kæltringer, Johannes Muus, omkom i Bjørnemosen ved Dejbjerg under en rus. Da hans kone savnede ham, gik hun nogle dage efter sammen med sin nye kæreste ud

Skal vi mindes Johannes

for at lede efter ham. Da de fandt ham død, var det første hun gjorde, at se efter om hans lommelærke var i behold. Det var den, og da den

ikke var tom, hævdede hun flasken, tog en slurk, idet hun til sin ledsager sagde: »Skal vi mindes Johannes«. Sådan er historien fortalt.

Lange Margrethe

Lange Margrethe

En af de berygtede skøjere, som også er brugt af Blicher som person i en novelle, er Lange Grethe. Hun var frygtet over hele Jylland, og der gik særlig frasnagn om hendes optræden, blandt andet at hun spiste myrdede børns hjerter! Denne efterlevering har dog ikke sat sig spor i retsprotokollerne. 30-40 år gik hun betlende landet rundt sammen med sine børn. Hun er ikke farlig, men forargelig, hed det i retten. Adskillige gange måtte hun bag tremmerne, og hun døde i tugthus 74 år gammel. I sin novelle fingerer Blicher, at han har truffet hende på Viborg Snapseting, og han giver en skildring af hende, hvori det bl. a. hedder: Hun var en kvinde

på de fyrretyve omtrent (hun må have været mindst 30 år ældre, red.) og efter skøn af halvtolvte kvarters højde. Hendes klædedragt var mere mandlig end kvindelig, thi en lang blå kofte med to rader svære sølvknapper bedækkede kroppen lige til knæerne, og hun derfra viste sig et grønt skjørt, tyndt og luvslidt, som under gangen slyngede sig om benene, der skjultes af blå uldne hoser. De svære fødder var prydede med sko med store sølvspænder. På hovedet havde hun en sort fløjls hue med guldgalloner, derom en skjægkappe og endelig ovenpå en højpulllet sort mandshat, der øjensynligt var for lille til amazonens kranium. Blicher fastslår til sidst, at hun virkede så mandig, at man virkelig savnede skægget.

Kresten Kæltring

Kresten Andersen hed han, Sunds amerikaneren kaldtes han, fordi han hver gang han kom fra tugthuset fortalte, at han kom fra Amerika, og ofte snød han sig til gæstfrihed ved at komme med falske hilsener fra slægtninge i Amerika. Han kaldtes også Kresten Kæltring, og om en af hans mange numre skal her berettes. En gang besøgte han Ane Vedfald på Ager-

skov hede ved Bording, efter at hendes mand var død. Hun boede i en ussel hytte. Kresten bildte hende ind, at han ville gifte sig med hende og fik hende til at sælge sin ko og sit uld og sit lille stød, og så drog de afsted mod Thorning, hvor han påstod, at han havde en gård. Undervejs sagde han: »Gå ind i denne gård og hvil dig, så skal jeg hente min vogn, så du ikke skal gå mere. Siden så hun hverken ham eller de penge, han havde lokket fra hende.

Kresten Kæltring

Jens Langkniv

Blandt de mere eller mindre fredløse personer, der fra tid til anden sluttede sig til de jyske rakkere, var den berømmelige jyske fribytter Jens Langkniv, som Jeppe Akjær har skildret i en roman, som senere er blevet filmatiseret. Der går adskillige beretninger om hans krybskytterier og galante eventyr. Ofte var han eftersøgt af myndighederne, men han kendte hvert et smuthul på Alheden og holdt iøvrigt meget til i et stenkammer i en langdysse i Ulvedal plantage, som derfor har fået benævnelsen Jens Langknivs hule. Efter at Jens Langknivs mor bliver dømt som heks, bliver Jens Langkniv så gram i sind, at han stikker dele-

Jens Langkniv

fogeden ned, hvorefter han bliver erklæret for fredløs. Gennem mange år levede han et skovgangsliv. Somrene tilbragte han i Silkeborgskovene, men i vintertiden drev han rundt med skjøre og rakkere, de såkaldte tater. Sin trofaste kniv havde han altid ved sin højre side. Han gjorde ikke menigmand fortræd, men overfor øvrigheds-

personer var der ingen skånelse. Omkring 1627 røvede kejserlige lejetropper i Jylland, og da sendte man fra Fjends bud efter Jens Langkniv. Øvrigheden tilgav ham, og han blev en elsket og forgudet folkehelt, der var i spidsen i kampen mod de fremmede tropper. Da freden kom, vendte han tilbage til sin huletilværelse.

Kæltringestreger

Kresten Andersen — Sunds Amerikaneren kaldet — var en virkelig kæltring i den betydning, ordet har i nutids sprogbrug. Han var ekspert i at narre penge fra folk, især fra kvinder. Gang på gang kom han bag træmmerne, men han var uforbederlig. I efteråret 1875 strejfede han rundt i Midtjylland med et ugift fruentimmer. De fik kost og logi under foregivende af, at de ville købe en gård. En gang han var ene på farten, kom han ind til en enke i Vestbirk. Han bildte hende ind, at han havde en gård i Tebstrup, og at han var ud-

sendt af hendes søn, der tjente i samme by. Troværdig virkede han, da han tiltalte enken ved fornavn. Enken havde netop besøg af en aftægtsmand, der friede til hende. Kresten fortalte, at hendes søn var imod dette parti, men ville de give ham 18 kr., kunne han klare sagen. Han blev budt 5 kr. og stillede sig tilfreds, drev spillet videre, idet han ved at være uforskammet, fik aftægtsmanden til at gå. Derefter friede han selv til enken og talte så godt for sig, at han fik ja og blev hos hende om natten. Han forsvandt dog næste dag, da enken begyndte at ane uråd. Han fik ialt 35 domme.

Kæltringestreger

Over vadestedet ved Sejlgård

Over vadestedet ved Sejlgård

Det er fastslået, at et af de gamle hærvejsspor gik over Funder & ikke langt fra Sejlgård, og det er sikkert fra dette sted, følgende episode stammer: Slinger-Hans var ret dårlig til bens, og derfor måtte hans kvinde nu og da række ham en hjælpende hånd. Ved vadestedet ved Sejlgård måtte hun tage ham på ryggen og bære ham over, men Hans' ben var temmelig lange, hvorfor resultatet blev, at de kom til at slæbe i vandet. Derover blev han gal og brugte munden i en farlig

tid, hedder det i en beretning i tidsskriftet Skattegraveren fra 1888. I samme beretning fortælles om de våben, som kæltringerne brugte under slagsmål. Enhver kæltring havde et våben hos sig, måske kun en lang kæp med en bøssepipe i enden. Andre bar kniv. I slagsmål kunne alt muligt bruges til våben: Loddehamre, spærjern, lommeknive, glasstumper og sten. Nogle kæltringer brugte at sætte gamle nøgler eller sammenfoldede knive mellem fingrene i den knyttede hånd, inden slagsmålet gik løs. Til større slagsmål sattes et knivsblad fast i enden af en stok.

Stodderkongen og taterne

Rundt i sognene havde man før i tiden en betlefoged, almindeligt kaldet »Stodderkongen«, som skulle tage sig af løse elementer enten ved at arrestere dem og føre dem til sognefogeden eller lade sorteper gå videre ved at jage dem ind i et andet sogn. En skøjer, der skriftligt fortalte sine erindringer til forfatteren M. Goldschmidt, gengivet i »En hedereise på Viborgegnen«, fortæller, hvor-

ledes han som helt ung sammen med andre under betleri kom ud for stodderkongen. Først forsøgtes med trusler, men da han kun lo ad dem, forsøgtes med mere fredelige midler som bestikkelse med penge til brændevin og lidt flæsk til aftenmaden. Det var forgæves, han stod med sin morgenstjerne, beredt til kamp. Til sidst fik vi lov at gå, når vi straks ville forlade hans distrikt, og enden blev, at vi måtte opgive betleri i flere gode byer til en gunstiger lejlighed, hed det i beretningen.

Stodderkongen og taterne

Æggene i den høje hat

Æggene i den høje hat

Forskellige beretninger tyder på, at der var flere af de omvandrede kæltringer, der gik med høj hat. Det kan synes noget mærkeligt, da det næppe har været nogen praktisk beklædning under omstrejfende færd, men i hvert fald spiller en høj hat en rolle i flere overleveringer om det færende folk. Det gælder således Pæ Kristen Strudal, der stammede fra et håndværkerhjem, men en dag i sin ungdom, da der kom kæltringer til den gård, hvor han tjente, fulgte dem, fordi der var en pige, han blev forlibt i, og siden holdt han sammen med

kæltringerne. Hans borgerlige navn var Peder Chr. Christensen, han kaldtes Pæ Kristen (Strudal). Pæ Kristen var en lille mand, men han gik med høj hat, hvori han gemte de æg, han fik fat på, når han var på vandring. Det kunne være såre praktisk, men det kunne også gå galt. En gang han var inde på en gård, slog hatten mod den lave dørkarm, så indholdet løb ham ned over ansigtet. Pæ Kristen skal have været meget galsindet og rå. Når han var i slagsmål, hændte det, at han trykkede en modstanders øje ud med sin tommelfinger. Efter en sådan episode kunne Pæ Kristen beroligende sige: »Men derfor kan vi være lige gode venner«.

Ville ikke spise af samme fad som natmandsfolk

En indgroet fordom mod natmandsfolk som urene viste sig gang på gang, når myndighederne søgte at få dem ligestillet med andre folk. I 1794 fortalte en præst således i en indberetning, at han så meget pessimistisk på bestræbelserne på at anbringe børn og unge mennesker af natmandsafstamning i pladser på landet, da bondens gamle fordomme ikke kan udryddes ved alle kon-

gelige forordninger, præstelige formaninger og eksempler. Præsten fortæller, at han for at give bonden et eksempel til efterfølgelse, havde taget en af natmandens døtre i sin tjeneste, men han kunne ikke, hverken ved opmuntring, bebrejdelser eller trusler, overtale sine folk til at spise af fad med hende. Min kone spiste af samme fad som hende, men det virkede ikke på de andre, heder det i præstens indberetning. Med denne holdning overfor natmandsfolket, som ikke kunne blive akcepteret i samfundet, kom den udvikling, at de blev til omstrejfende kæltringer.

Ville ikke spise af samme fad som natmandsfolk

Mestertyven Ove

Mestertyven Ove

Det kan vel ved studier af skøjernes liv være lidt vanskeligt at skille, hvem der hørte til det egentlig færende folk, og hvem der var geme- ne forbydere. Skøjerne havnede ofte i tugthuset for tyverier, og almindelige tyve slog ofte følge med skøjerne på deres vandring. Det var således tilfældet med mestertyven Ove Andersen. Han brød ud fra fangenskab adskillige gange, og der var omfattende jagt på ham i Midtjylland. En gang han var eftersøgt af politiet i Silke-

borg, blev han fundet nøgen i en seng i Nr. Vej, men forsvandt ad en bagdør ud i laden. Da man vidste, at mestertyven ikke var bange for at bruge pistoler eller knive, overvejede man at svide laden af, men nøjedes dog med at rive noget af taget af, så der kom lys ind, og derefter fjernede man neg for neg. En mand stod postet udenfor med gevær, sognefogeden, som ledede slaget, var forsynet med sabel. Først under sidste neg fandt man mestertyven nøgen, men bevæbnet med en barberkniv. Ved truslen om at blive skudt overgav han sig.

Makaber ligfærd

H. P. Hansen har fra folk fået en beskrivelse af kæltringen Jens Chr. Jensen kaldet Swin. Man fortalte, at han havde en stor »poog« (knude eller pose) under øjet på venstre side, og at han iøvrigt gik med en del messing på sit knivskaft. Han hyldede mundheldet: »Jo mere messing, desto større kæltring. Da han opgav sin vandring, var han først en del år af forsørgelssøgnet udliciteret til ophold i private hjem, senere kom han i fattighuset, hvor han døde 74 år gammel. Han fik en makaber ligfærd. Fire

Makaber ligfærd

estimerede gårdmænd fik til opgave at bære liget fra fattighuset til kirkens våbenhus. Først måtte de stramme sig op med nogle dramme. De bar ham i et lagen, en mand ved hvert hjørne. På kirke-

gården var en af mændene så uheldig at snuble over en sten ved en grav, og liget trimlede ud på kirkegården. Dertil bemærkede en af mændene lunt: »Nå, der legger han, — æ swin«....

Tyvekosterne i den høje hal

Tyvekoster i den høje hat

En af de forholdsvis skikkelige kæltringe, Jens Chr. Jensen (Glørup) eller Swin (han var af den kendte kæltringeslægt swin), havde politipas til at øve blikkenslager- og glarmestervirksomhed i Ringkøbing amt, men han holdt sig dog ikke altid helt til den hæderlige lovlige profession. Det fortælles, hvorledes han med »kone« og barn kom ind i et bondehjem og her søgte at skaffe sig lidt ekstra. Konen satte sig på en skammel og lod efter sædvane spole-

vuggen, som hun bar på ryggen, hvile på bordet. Hun havde sat sig med ryggen mod bordet og kunne samtidig med, at hun puslede om barnet, liste brød op af en bordskuffe. Manden var heller ikke uvirksom. Han gik med høj hat uden puld. Når han stod inde i den lave bondestue, kunne han uden synderlig møje, ved at rokke med hovedet, få syl og andre genstande, der i ældre tid havde deres plads på loftsbjælkerne, vippet ned i hatten. Han blev dog afsløret af en lille dreng, der sagde: »A trower, æ syl æ falden i di hat«!

Ærliggørelse af rakkere

Mens de fleste, der havde haft officiel bestilling som rækker eller natmand livet igennem måtte finde sig i at blive betragtet som »uærlig«, og deres børn måtte lide samme skæbne, så hændte det dog, at en skikkelig karl af natmandsslægt blev optaget i samfundet, men det skete først efter en særlig proces til ærliggørelse. Der er i H. P. Hansens bog »Natmandsfolk og Kæltringer« et eksempel fra Jylland på en sådan ærliggørelse. En natmandssøn, der tjente som kusk hos borgmesteren i Lemvig, havde fattet kærlig-

hed for en pige af agtværdige forældre. Da borgmesteren hørte om de vanskeligheder, de unge havde, for at kunne få hinanden, bad han karlen stille i kirken næste søndag og gøre, som borgmesteren sagde. Næste søndag gik borgmesteren med karlen ved sin venstre side op i kirken og satte sig i samme stol som denne. Efter gudstjenesten fulgtes de også ad, men da var karlen på borgmesterens højre side. Ved udgangen blev der svunget en fane over kæltringens hovede, borgmesteren trykkede karlen i hånden, og så stillede de sig op på hver sin side af udgangen, hvorefter alle kirkegængerne gav karlen hånden. Det skete i

Ærliggørelse af rakkere

1840. Dette med at svinge fanen over en uærlig som anerkendelse, var almindelig skik. I overensstemmelse hermed kunne man opleve, at en bonde, der havde købt natmandens krikke, svang en rytterfane over dyret og gav det en grime på, der havde siddet på en rytterhest.

Gudsyndelse

Gudsyndelse

St. St. Blicher har i omtale af kæltringerne påstået, at de var fremmede overfor den kristne religion. De lod nok deres børn døbe, ønskede som regel også en kristelig begravelse, men havde ellers intet med kirken at gøre, hvis de ikke blev tvunget hertil. Det skete, når de efter et livs vandring kom under kommunal forsørgelse, at kommunen sendte 50-årige til konfirmationsforberedelse hos præsten, for at den forsømte konfirmation kunne gennemføres. Blicher påstod også, at kæl-

tringer kunne bruge det fif at lade deres børn døbe 3-4 gange for at få faddergaver, dengang en skik om faddergaver eksisterede. Kæltringeksperten H. P. Hansen er dog af en nogen anden mening. Han skriver, at man ikke kan dømme det religiøse efter ydre handlinger, men alene den kendsgerning, at præster adskillige gange er anmodet om nøddåb af syge kæltringebørn, tyder på, at det måske for adskillige vedkommende var tale om tro, som blot ikke bares til skue i det daglige og ikke gave sig udslag i så flittig kirkegang, som de bosiddendes.

Kirkelig vielse

Et gammelt jysk mundheld om mindre solidt arbejde hedder: Det får holde så længe det kan, sagde præsten, han viede kæltringer. Ville et kæltringepar lovformelig vies, var det ikke så ligetil at få papirerne i orden. Havde en af parterne nydt fattigunderstøttelse, måtte det pågældende sogneforstanderskab samtykke, og der var også problemer vedrørende allerede fødte børns forsørgelse. H. P. Hansen hævder efter sine undersøgelser, at kirkelig vielse endnu var det almindeligste, i hvert fald når det drejede sig om kæltringer,

Kirkelig vielse

der havde en omend beskedent bolig at ty til, når de ikke var på vandring. Og de trange rum her blev overbefolkede, når der var bryllup. Kæltringer strømmede til fra alle kanter, de bar på fødevarer som bidrag til festen, bedre

klæder til omklædning (de skulle ikke slides ved vandring). Som ved andre bryllupsfester blev der danset og drukket. Gæsterne slog kreds om bruden, og brudgommen måtte bryde kredsen for at få sin brud med til kirken.

Fødte under åben himmel

Fødte under åben himmel

Det var ikke misundelsesværdigt at være kæltringekvinde. Børn fik de i stort tal, og fødslen fandt som oftest sted i den lade, der lå nærmest, når veerne blev for slemme. Mange gange skete fødslen også i fri luft. Typisk eksempel på kårene er måske beretningen om kæltringen, der kom ind i en ejendom og bad om lidt brændevin og mælk. Han sagde til manden: »Do kommer te o gi mæ let mælk, mi kuen hå fåt en ronds«. Konen havde født en søn i fri luft ude på de snedækkede marker, vasket barnet ved

et vandhul udenfor gården og derefter puttet det i en pose, hun bar på ryggen. Manden fik brændevin og mælk, og så gik parret videre, på bare fødder. Om skøjeren Laang Grethe fortælles, at hun også fødte under åben himmel, og når det var overstået, kunne hun sige: »Tænd mæ nu mi piif, a for jo et anden bræskyww. — Bræskyww, stegt franskrød med smør var yndet kæltringespise, men det kunne ikke skaffes på stedet, og så måtte hun nøjes med en pibe tobak til at styrke sig på. Småbørnene bar de i en pose på ryggen eller i en let flettet spolevugge.

Glarmester og blikkenslager

Oftentimes er det retsprotokoller, der kan fortælle om en svunden tids kultur. Skøjterne kom jo af og til i konflikt med loven. Af en sag mod Kristoffer Swin, der blev sigtet for en brand på Højris, men slap for tiltale, fremgår lidt om de vandrende skøjterprofession. Kristoffer Swin havde lært blikkenslager- og glar-

mesterhåndværket af sin broder, mens de var på vandring, og han kunne lave tragter, potte og pælemål, lyseformer, sier, lamper og fyrstender af blik, desuden kunne han lodde kedler og sætte ruder ind. Stoffer havde haft en bedre glarkiste, end den, der blev vist frem i retten, men han havde handlet med glarmester Nielsen i Rye og fået dennes glarkiste, en syl og en hugtang og noget gammelt bly for sin glarkiste.

Glarmester og blikkenslager

Femmern og Benned

Femmern og Benned

Om de mange særprægede typer blandt skøjterne er der naturligvis mange underholdende beretninger i overleveringerne. Om Niels Rosenlund, kendt under navnet »Femmern« og hans hustru Benned Christiansdatter fortæller adskilligt fra deres færd i Hammerum herred. Femmern snakkede fornemt, han var søn af en degn, men efter soldatertjeneste kom han på vandring sammen med kæltringerne. En gang parret var på besøg på Nørregård i Kollund, lavede Benned en æggekage ved skorstenen af 14 æg, og den bar hun så ud og satte på logulvet. Sønnen, kaldet »Snatte peer«,

der sprang rundt i et par støvler, der ellers blev brugt af tærskeren, fik sit ene ben i æggekagen, så denne sprøjtede rundt omkring, og så løb slænget sin vej fra det hele. Om vinteren fik de på Nørregård lov at ligge på noget halm på gulvet ved bilæggeren, og her skal have udspillet sig følgende replikskifte: Femmern til konen: »Vil du lægge dig«. Konen svarede: »A ska ha mæ kløj«. Kort efter lød det atter: »Vil du lægge dig«. Benned svarede, at det var hendes arm, det var galt med. »Fanden med din arm, det er værre med mit ben«. »Det er bene-ne, man skal gå på, man kan godt gå, fordi man har en dårlig arm«, lød det fra Femmern.

Branden på Højris

Når der i svunden tider opstod en brand, hvis årsag man ikke kendte, var det ofte, mistanken blev kastet på omstrejfende skjøre, hvis sådanne var set i nabolaget. I december 1819 brændte herregården Højris i Ikast, hvor den af natmændene forhadte herredsfoged, Casper Møller, residerede, og da der samtidig strejfede adskillige kæltringer om i hans jurisdiktion, og der tilmed havde været slået et trusselbrev op på hans portdøre, kort før gården brændte, var han ikke i tvivl om, hvor han skulle søge gerningsmanden, nemlig blandt skjørerne. Navnlig havde han mistanke til den så-

Branden på Højris

kaldte taterkonge, Johannes Axelsen, og han gav sine sognefogeder ordre til at anholde alle mistænkelige personer. Johs. Axelsen fik han ikke fat på, men blandt de anholdte ved denne lejlighed var et pasløst par, Chr. Rosenlund og Mæth Kathrin. De blev på baggrund af trussel-

skrivelsen spurgt, om de kunne læse og skrive, det kunne de ikke, og han vidste heller ikke, om Johs. Axelsen, som han godt kendte, kunne skrive. Derimod bekendte Mette, at hun havde hørt, at Johannes kunne skrive. Ved den lejlighed blev taterkongen dog ikke arresteret.

Ægteskab ved kæppebytning

Ægteskab ved kæppebytning

Tatere, eller som de mere rigtigt må benævnes, kæltringer, natmænd, skjøre og rakere, levede ofte som par uden at være lovformeligt viiede. Til gengæld havde de deres egne skikke ved indgåelse af »ægteskab«. St. St. Blicher siger i sin Viborg amts beskrivelse i 1839: »Deres ægteskab sluttes i største simpelhed: Ved at bytte kjeppe (at kaste kjeppe) og løses uden nogen ceremoni.

Med koners antal er man ikke så nøjeregnende, behøver det heller ikke, da man så let og hurtigt kan blive dem kvit. Friertiet foregik på den måde, at manden kastede sin kæp til det fruentimmer, som han ville have. Tager hun hans kjøp og kaster sin igen til ham, så betyder det, at hun vil følge ham, men lader hun den ligge, giver hun der ved en kurv«. Oftest lod de sig dog kirkelig vie, idet de som regel var mere religiøse, end man egentlig regnede med.

Godt råd mod børnesygdomme

Mæth Kathrin Swin er et navn, man mange gange støder på, når man studerer de jyske skøjeres historie. Mange steder i Midt- og Vestjylland dukker hun op på sin vandring, som regel med et barn i en bylt på ryggen. Hun svarede ikke til sit navn, idet hun var ualmindelig renlig. Hun sagde, at hun nok skulle holde skidtet fra neglene. Om sommeren gik hun med Stunt-hoser eller bare fødder, skørtet hæftet op, som det var skik, så hun heri kunne bære en del af sine almisser, og endelig havde hun mælkekanden i hånden. Hvad der

navnlig gjorde hende kendt, var hendes optræden som klog kone. Hun gav mødrene gode råd, når deres børn fejlede et eller andet. Hendes bedste råd mod sygdommene var, at man en onsdag aften efter solnedgang skulle skære en grøn tørv, lave et rundt hul deri og putte barnet derigennem stiltiende, tre gange mod solen. Tørven skulle atter lægges på plads og trampes til, og så skulle det første, der kom fra barnet, brændes. Når tørven groede fast igen, ville barnet være rask. Der var mange kvinder, fortæller H. P. Hansen i »Natmandsfolk og kjæltringer«, der med held fulgte Mæth Kathrins råd, og så fik hendes almisse et passende tillæg.

Godt råd mod børnesygdomme

Rakkerne i kirken

Rakkerne i kirken

Den ringeagt, som natmænd, rakkere og skøjere, de så kaldte tatere var udsat for, viste sig også i kirken, hvor alle ellers skulle være lige. Flere steder havde de deres særlige plads på simple rækkerstole nederst i kirken. I Viborg havde man en gang en særlig kalk og disk af tin

til natmænd og lignende folk. De blev dog afskaffet efter 1700-tallet. Et andet eksempel på ringeagten var en præst, der lod rakkernes drikke af bægerets bund. Gamle folk har fortalt H. P. Hansen om en ældre kærling, der beskædent ventede i kirken til de andre altergæster var færdige, hvorefter han satte sine træsko og alene gik til alters.

Kæltringestier

Mens skøjerkvinderne skaffede til husholdningen ved tiggeri, skaffede mændene i visse tilfælde penge til huse ved deres arbejde som glarmestre, blikkenslagere o. l., men tiggeriet var dog hovederhvervet, og det påhvilede kvinderne på den måde at skaffe både mad og klæder. Mændene skaffede dog også bidrag til husholdningen, idet de som regel var dygtige fiskere, ligesom de drev jagt under primitive former, vel var en slags krybskytter — bare uden gevær. Langs åerne var der ofte trådt dybe

Kæltringestier

stier i den bløde engbund. En sådan sti kaldte beboerne »Æ Kjæltring stej« . Også ved søerne drev de deres fiskeri, og en ældre mand har fortalt H. P. Hansen, at de lagde sig udstrakte i græsset, den anden i den førstes

»skrø«, den tredje i den andens o. s. v., når de blev trætte af at fiske i søen. Det blev jo en både ejendommelig og lang familieseng, der opstod på den måde, når der var mange på fiskeri sammen.

List for at skræmme tiggerne

List for at skræmme tiggerne

Undtagelsesvis optrådte mændene som tiggere, når kæltringefolket var på farten, men det var sædvanligvis kvinder og børn, der på den måde skulle skaffe noget til husholdningen. Som regel optrådte de ydmygt, gjorde sig mere ynkelige, end de var, men mærkede de, at man var ræd for dem, eller at konen var ene hjemme, kunne de blive meget påtrængende og ikke nøjes med at bede om brød, mel og en lille flæskbøst. De kunne da blive temmelig nærgående, hvorfor bønderkoner på de strøg, hvor kæltringerne optrådte,

ofte fandt på list for ikke at røbe, at de var ene hjemme. Når de blev overrasket af påtrængende kæltringer, brugte de at linde på døren og kalde på et mandfolk. Denne kur fik som regel kæltringer, der havde optrådt for voldsomt, til at fortrække. Andre brugte den skik at sætte et par store mandfolketræsko ved den ene alkoveseng, så troede kæltringerne, at der lå et mandfolk i sengen. Der er også beretninger om kæltringer, der tog så skammeligt fejl, da de ikke troede bondekonen, som truede med at kalde på sin søn. »Lad os se ham«, sagde kæltringen. De fik ham både at se og føle.

Dødsstraf for at røbe kæltringesproget

Kæltringesproget, der betegnedes som et hemmeligt sprog, skulle forblive hemmeligt i kraft af, at der indenfor skæjrfolket gjaldt den regel, at det under dødsstraf var forbudt de indviede at røbe sproget til uvedkommende. Når en af skæjerne, kaldet professoren, alligevel i Viborg tugthus kunne give Viborg-adjunkten N. V. Dorph så mange oplysninger, at denne i 1824 kunne udgive sin lille bog Rotvelsk lexicon, så har det måske også haft til følge, at professoren blev likvideret. Dorph oplyser, at professoren havde turdet give oplysningerne, fordi han efter udstået straf ville begive sig

Dødsstraf for at røbe kæltringesproget

til sit hjem og aldrig mere ville have samkvem med kæltringer, men Dorph føjede til, at »de snue kjeltringer« havde fået opsporet forræderen af deres sprog, og at de, nogle dage efter at han var kommet ud af tugthuset, sloge ham ihjel, den stakkell, på vejen i nærheden af Kolding, før end han nåede sit hjem, hvor en kone og en fattig, men

rolig arne ventede ham, for at skjænke ham den fred, han hidtil ikke havde kjendt i livet«. Jeppe Akjær har søgt at efterforske sagen, han har ikke kunnet få drabet bekræftet, men da han heller ikke siden det pågældende tidspunkt har stødt på professorens navn, kan det være, at overleveringen om drabet taler sandt.

Kæltringepandekage

Kæltringepandekage

Det var forskelligt, hvad kæltringerne kunne tigge sammen på deres færd. Brød bad de ikke om, det fik de som regel mere end nok af, så meget at de undertiden smed det væk. I følge H. P. Hansen bad kæltringerne som regel om: »En lille Alms i Guds navn«, »en kant flæsk« »en Lof Tow« (uld) »en par æk«. Æg kunne de ikke få for mange af. Det var almindelig kendt, at der skulle 24

æg og en flaske brændevin til en »Kjæltringspandekaak«, og den kendte kæltring Niels Kat Åd sammen med en slægtning påskemorgen 40 kogte æg, før de syntes, de var mætte. Når de kun fik et par æg på tiggerfærden, kunne det hænde, at de reagerede voldsomt som kæltringekvinden, der, da hun fik to æg udleveret sagde: »Gid Fanden stieger bode Jær o Jær Æk i helvede bette muer«. Ofte bar de tiggende kvinder deres almisser i en fold af den ophæftede skørt.

Også ringeagtet i døden

Når man følger tråden med den almindelige ringeagt mod natmænd og kæltringer, kan det ikke overraske, at de også havde deres egen krog på kirkegården, et sted, som »honette folk ikke ønskede at hvile i nærheden af«, og om begravelsen af en kendt kæltringekvinde har H. P. Hansen hørt følgende beretning: Hendes kiste blev, som det tidligere var skik med forbrydere og selvmordere, løftet over kirkegårdsdiget i

stedet for at blive ført gennem kirkelågen, og da degnen ville synge en salme ved kisten, der ikke var smykket med en eneste blomst, forbød præsten ham det. Det var dog ikke alle kæltringe, der nåede at komme i indviet jord. Der er flere beretninger om, at man har puttet gamle folk, der ikke kunne følge med længere på vandringen, i jorden eller i et vandhul, enkelte af beretningerne går ud på, at der ligefrem har været tale om levende begravelse af individer, der ikke kunne klare strabadserne.

Også ringeagtet i døden

Ikke på skolebænk med kæltringer

Ikke på skolebænk med kæltringer

Mange steder viste bønderne i det 18. århundrede deres ringeagt mod rakkerne ved at nægte at lade deres børn gå i skole sammen med rakkerbørn. Blev der optaget nogle af de omstrejfende børn i skolen, tog de bosiddende deres børn ud af skolen og underviste dem på egen hånd. Det skete trods mange præstelige formaninger om, »at natmandens børn dog af Gud er sat i lige værdighed til Jesu Værdskyld, og af kongen i lige ære med andre«. I Randers fremhævede myndighederne, at lærerne, der

havde nægtet at undervise natmandsbørn, var pligtige hertil, men stiftamtmanden resolverede dog, at natmandens børn kunne sættes på et sted for sig selv i skolestuen eller i et aparte kammer, om dertil er lejlighed. Senere vænnede man sig dog til også at have natmandsbørn i skolen, men de blev ikke behandlet på lige fod med andre. Iøvrigt så man i det nittende århundrede ofte voksne kæltringer på skolebænken. Når en kommune påtog sig forsørgelsespligten og søgte at gøre omstrejferne bosiddende, kom disse på skolebænken som en første forberedelse til den konfirmation, der skulle følge efter.

Ane Marie Grønning's skæbne I

Blandt de mange livsskæbner, man finder ved studier af skøjernes liv, kan beretningerne om Ane Marie Grønning ikke undlade at gøre indtryk. Hun fødtes 1836 i Sunds, men moderen fik ikke lov at beholde barnet. Pigen blev ved offentlig licitation af kommunen bortliciteret til den, der vil fordrer mindst for at tage hende. Som barn og helt ung var hun skikkelig, fik godt skudsmål ved konfirmationen, men drev senere rundt med forskellige kæltringer bl. a. med en berygtet kæltring Casper Hodde. De levede et råt liv, drak og sloges og var gode venner imellem. Sådan gik 25 år, hvor

de gentagne gange var i forbedringshus. Som årene gik mishandlede Casper Ane Marie mere og mere, og en dag i 1882, da han sov en rus ud ved nogle tørvestakke på Dejbjerg hede, puttede hun en sten i en flæskepose og knaldede den mod Caspers tinding, så han døde. Hun idømtes dødsstraf, men blev benådet til livsvarigt fængsel. Herfra blev hun løsladt efter 14 år, og efter omstrejfen med en skøjer slog hun sig ned som husholderske for den midtjyske original Søren Hampen i Sunds. Når nogen spurgte ham, om han ikke var bange for at bo sammen med hende, kunne han svare: »Hn ka a sajt ha. Hun har tjent samme sted i fjowten år, - det er vel en gue anbefaling.

Ane Marie Grønning's skæbne I

Ane Marie Grønning's skæbne II

Samlivet mellem Ane Marie Grønning og Søren Hampen formede sig som hendes tidligere liv, selvom Søren Hampen var bosiddende. Forfatteren Mylius Erichsen besøgte en gang kort før århundredskiftet parret. Det blev et dramatisk besøg. Søren Hampen lå og sov en rus ud, og da han vågnede op for han nøgen ud fra sine pjaltede sengeklæder og angreb de to gæster, som han beskyldte for at ville forføre hans kæreste. Han lod sig formidle med 25 øre til brændevin, og nu fik tonen en anden lyd. Nu skulle Ane Marie for an-

Ane Marie Grønning's skæbne II

den gang i sit liv sælges ved auktion. Da det kneb med bud, foreslog Søren en omgang punch eller 10 kr. Søren Hampen drak sammen med Ane Marie lidkøb, og så tumlede han tilbage til sin alko-ve for at snorke videre. Ane Marie Grønning kom senere på fattiggård, og da den

brændte, kom hun til at bo hos en enkemand, der var lige så glad for brændevin som hun selv. En majmorgen 1901 fandt han hende død i sengen efter hendes livs sidste rus, og det rygtedes blandt egnens overtroiske befolkning, at djævelen var set dansende om gården.

Johanne Maries skæbne

H. P. Hansen nævner i en skildring af kæltringejagten blandt de midtjyske kæltringer, der blev anholdt, Pæ Kresten Strudal med »kone« og børn. Skønt ugift havde han levet en snes år sammen med Johanne Marie Andersdatter og med hende avlet 12 børn. Da han havde amtets tilladelse til at rejse omkring som blikkenslager og glarmester, slap han for tiltale. Det blev opklaret, at Johanne Marie var født i en lade i Agernem i Snebjerg, og derfor blev hun efter kæltringejagten

Johanne Maries skæbne

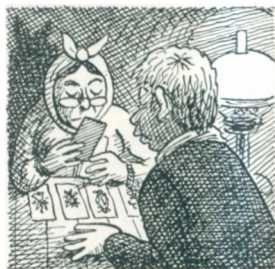
henvist til forsørgelse i Snebjerg. Den 5. søndag i fasten blev den 40-årige kvinde konfirmeret i Snebjerg. Hun var da frugtsommelig med sit 13 barn, og søndagen efter blev et af hendes børn konfirmeret i samme kirke. Be-

boerne i Snebjerg tog sig iøvrigt pænt af det henviste skøjerpar. De samlede så mange penge sammen, at Pæ Kresten Strudal kunne få sin gæld til sognet betalt, og så kunne parret blive rigtig gift.

Rakkerkvinder som kloge koner

Når rakkerfolket var på vandring og skaffede sig til livets ophold ved lidt småhåndværk og tiggeri, hændte det også ofte, at kvinderne skaffede sig lidt indkomme ved at spå, og det skete, at nogle af dem var så dygtige her til, at de fik ry for at have overnaturlige evner og derfor blev brugt som kloge koner, som skulle hjælpe mod sygdomme eller på anden måde udøve »trolddomskunster«. Blandt sådanne rakkerkvinder, der gik for at kunne mere end deres fadervor, var den også i anden forbindelse omtalte Johanne Marie Andersdatter, der i følge overleve-

ringerne med held kunne læse over tandpine og anden dårligdom. Man fortalte også, at der i et nabosogn var to piger, som var forelsket i den samme karl, og da han tog en tredje i stedet, fik den ene piges moder Johanne Mari' til at hævne dette træk. Ægteparret fik tre sønner, der alle blev født med hareskår, og det skulle Johanne Marie have sørget for ved at gemme en harefoot i ægteparrets seng. Andre var lige så dygtige. En kurerede ringorme med følgende kur. Pigen, der var plaget, skulle tre torsdag morgener dyppe en finger i fastende spyt, køre hen over ringormen og mumle: »Ringorm datter, de ni blive til otte, de otte til syv o. s. v., og den ene til ingen.

Rakkerkvinder som kloge koner

Natmandsdatteren fra Grønbæk

En af de rakkerskæbner, som H. P. Hansen omtaler i sin bog »Jyske skøjere og rakkere« er Karen Christensdatter, der var datter af natmand Chr. Pedersen, Grønbæk. Hun levede sammen med en Dejbjerg-rakker, Jens Nielsen, »med hvem hun, skønt ugift, avlede seks børn«. For et langt synderegister, »grove lastværdige og ugudelige gjerninger« dømtes han til at miste hovedet med økse. Han blev senere benådet til livsvarig fængsel. Karen blev dømt til »at bindes til kagen og slås med 6 riis, 3 slag af hvert riis, samt derefter

at forsendes til Børne Huuset på Christianshavn i Kiøbenhavn for livstid«. Da dommen faldt, opholdt hun sig under streng bevogtning i Snebjerg. To mænd skulle passe på hende, og der var fæstet en stor egekop med jernlænke ved hendes højre fod. Vogterne blev kedede af at sidde og glo på hende, en aften gik de deres vej, og det gjorde Karen også. Nord for Snebjerg kirke lykkedes det hende med en sten at slå låsen itu og befri sig for det tunge kluns, og så forsvandt hun ind over heden over Ikast og Bording, men syd for Bording Mølle blev hun genkendt af en mand, der overgav hende til herredsfogeden, og dermed var hendes frie liv forbi.

Natmandsdatteren fra Grønbæk

Skøjersproget

Skøjersproget

Natmandsfolket havde deres eget sprog, som dog var meget fattigt. Mest kendt i denne forbindelse er en bog, som udkom i 1824, Rotvølsk Lexicon, skrevet af en adjunkt N. V. Dorph i Viborg, der havde udfrittet en vidtberøst tugthusfange, Hartvig Andreas Lunding, der af Blicher senere er beskrevet som professoren, men H. P. Hansen har efter talrige samtaler med landets sidste kæltrung »Kjælle Casper« fastslået, at der i Dorphs ordbog var adskillige udtryk, som var ukendt i det senere danske kæltringesprog, hvilket skyld-

tes, at »professoren« var vidtberøst og derfor talte et mere internationalt sprog. Men de danske kæltrunger havde altså deres hemmelige sprog, som i hovedsagen var jydsk, som blev gjort ukendelig ved at putte forældede eller hjemmelavede ord ind imellem. Vagabonderne havde brug for deres eget sprog under forhør, i arresten eller under besøg hos bønderne, hvor de ved hjælp af dette kunne føre samtaler, hvorunder de kunne aftale noget, som andre blev holdt udenfor. Et eksempel på sproget: Minu'esses maj'wa u'r o ræg'år ve æ tuller. Det betyder: Min kone var ude at tigge hos bønderne.

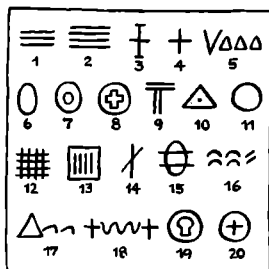
Ud med tiggerposen

Fra tatererindringerne i Goldschmidts »En hedereise i Viborgegnen« kan citeres følgende afsnit, der fortæller om skøjerbørns tiggeri. Det hedder: »Men en skønne morgen kom poserne frem, ilden blev slukket, døren lukket i lås, og for første gang drog jeg selv ud som betler. Hvem kunne nægte et hungrigt halvnøget barn noget, og jeg bragte derfor ofte mere ind end moder selv. Børnene tig-

gede brød og kartofler og uld, kvinderne derimod smør, flæsk, æg og deslige. For at opvække mere medlidenhed brugte forældrene ofte den slemme list at lade børnene gå halvnøgne, hvilket jeg ofte dyrt måtte betale med sygdomme. Til min moders ros må jeg sige, at hun altid formanede os til ærlighed. Andre var desværre hjerteløse nok til at lokke børnene til tyveri, hvilket dog almindeligvis indskrænkede sig til lommeknive, spejle, visse slags værktøj som knibtang og hammer«.

Ud med tiggerposen

Kæltringernes hemmelige tegn

Kæltringernes hemmelige tegn

Kæltringerne havde ikke blot deres for andre ret uforståelige talesprog. De havde også hemmelige tegn. En bondemand kunne ofte, når omstrejferne havde været på besøg, finde underlige kridtstreger på sin ladeport. Tegnene, der gengives her, har dog måske mere været brugt af de ægte taterne — altså zigeunere — men også i nogen udstrækning af de danske kæltringer og skøjere. Tegnene havde følgende betydning: 1: Vi har stjålet heste her. 2: En af vore fæller er her grebet i hestettyveri. 3: Det er fattige folk, som

intet kan give. 4: Her er en af vore folk pågrebet og bragt i fængsel. 5: Her er tre kvindfolk. 6: Her er folke skikkelige og gode. 7: Her er de ualmindelig gode. 8: Her er de onde. Tag hævn! 9: Vogt dig for politibetjenten, han er slem. 10: Folkene er overtroiske. Spå kort. 11: Her nytter det ikke. 12: Manden henter politiet. 13: Der er en hund i haven. 14: Folkene vil gerne have deres datter gift. Noget for spåkonen. 15: Se bare til, at du kommer af sted. 16: Her er konen barnløs og ønsker børn (for spåkonen). 17: Her er manden død. 18: Konen utro. 19: Her er folkene hårdhøjtede. 20: Her får du mad.

Stodderkongen endte i åen

Der er talrige beretninger om sammenstød mellem skøjterne og stodderkongen, den mand, der skulle sørge for at holde et sogn eller distrikt fri for omstrejfere. Denne stodderkonge, hvis officielle titel var fattigfoged, var som regel en fattigfoged, var som regel en fattig mand, der havde den egenskab at være stærkere end de andre fattige omstrejfer, men når de kom i flok og følge, kunne han komme til kort og blive mærbanket. En enkelt kvinde kunne også ved list vinde over stodderkongen. I en beretning fortælles, hvorledes en tiggende skøjerkvinde med to børn var

Stodderkongen endte i åen

ved at blive pågrebet. Hun flygtede over et gangbrædt over en å. Indtil hun havde fået sine børn og sig selv i sikkerhed, forholdt hun sig rolig, men vel ovre på den anden side overøste hun stodderkongen med de værste skældsord og til sidst så

provokerende, at han fulgte efter hende for at give hende nogle stokkeslag. Da han var lidt ude på gangbrættet, væltede hun det med et raskt tag, så stodderkongen faldt i vandet og med nød og næppe klarede sig i land. (Efter Goldschmidts Hedereise).

Lå i lader som sild i tønde

Lå i lader som sild i tønde

Skøjterne overnattede under deres vandringer i lune sommernætter i fri luft, men når vejret var slet, søgte de indendørs. Det kunne hænde, at de fik husly hos en fattig husmand, der var glad for at få del i natmandsfolkets sammentiggende eller stjålne mad mod at give »Pennekasse« (logi), og da der naturligvis ikke var sengelejlighed til en hel flok, redtes senge på gulvet af halm og pjalter. Ofte

boede man også i lader hos mere velhavende bønder, der kun nødtvungent tog imod, men ikke turde sige nej af frygt for at få gården brændt af. »Unge og gamle af begge køn lå imellem hinanden som sild i en tønde«, hed det i tatererindringen i Goldschmidts »Hedereise«, og var det sammentiggende forråd stort nok, så lå de ofte flere dage det samme sted. De yngste og behændigste blandt dem måtte beständig gennemsnuse udhusene efter æg og høns.

Blev rakkere efter soldatterrømning

En natmand var ikke værdig til soldatertjeneste, hvorfor man i adskillige retsdokumenter kan finde eksempler på, at rømmede soldater nedsatte sig som natmænd eller tog tjeneste hos en sådan for ikke at blive hentet tilbage til militæret. I en natmands-sag ved Hammerum Herreds ret i 1745 oplyste en rakkerkvinde, Karen Christensdatter, at hendes fader, Christen

Pedersen, Grønbæk, gav sig til at være natmand, fordi han uden lov var løbet fra rytteriet. Der var dødsstraf for at rømme, men ved at blive rakker eller rakkermedhjælper gjorde en person sig »uren«, hvorfor han eventuelt i lang tid kunne unddrage sig for øvrigheden. Det hændte dog, at den tidligere soldat blev hentet til tugthusstraf, men i andre tilfælde overlod man til natmanden at foretage korporlig afstraffelse, og bestemme, at den flygtede skulle forblive i tjeneste som natmand.

Blev rakkere efter soldatterrømning

Mads Kat's meriter

Mads Kats meriter

En Rind kæltring, Mads Chr. Christensen, kaldet Mads Kat, betragtedes som en doven slyngel. Gang på gang dukkede hans navn op i de gamle retsprotokoller. Han blev dømt for gement tyveri, men oftest for en eller anden form for plattenslageri eller bedrageri. Kort efter en udstået straf i 1855 købte han således i Astedsbro kro af en dreng et søvlommeur, en kasket og en opstanderpibe for 8 rdl. Han udgav sig for en kendt

mands søn fra Brande og fik på den konto 8 dages kredit. Kort efter solgte han varerne, og drengen fik ingen penge. Senere gik han ind i et hus i Vrads for at få tændt sin pibe. Da der ingen var hjemme, tog han forskellige ting, som han solgte næste sted han kom, og der købte han så andet, som han lovede at betale senere, men i stedet solgte uden at lade høre fra sig. Hammerum herreds retsprotokol fortæller om gentagne sådanne numre Midtjylland igennem.

Hestepærer i knivstiksår

Som det fremgår af talrige beretninger om rakkørne, kunne der, selvom de måske nok i det daglige kunne være særdeles fredelige og fremkommelige folk, opstå drabelige slagsmål, når man efter et gevaldigt drikkegilde kom op at toppes, som regel om kvinderne. At det dog ikke altid var mandeslagsmål, vidner en beretning om, hvori der fortælles om en berygtet skøjerkvinde Abelone, der var bekendt for sin styrke. Hun var en gang med i et drabeligt kærlingslag, hvori

Hestepærer i knivstiksår

der deltog 21 personer, og hvor knive, kæppe, spærhager, loddehamre m. m. fløj i luften. Det viste sig da, at Abelone ikke var den, der stak halen mellem benene og forsvandt. Hun anlagde en foreløbig forbindelse, hver

gang hun fik et større knivstik, ved simpelthen at putte en hestepære i hullet, og så slog hun løs igen. Et forfærdeligt slagsmål, der varede fra om eftermiddagen til ud på natten. (I følge bladet Skattegraveren fra 1888).

Caspers bønsskrift

Caspers bønsskrift

Om den berømmelige kærling Casper Madsen, også kaldet Kjælle Casper, eller Danmarks sidste kærling, går adskillige beretninger. Han var mange gange på kant med loven, ikke blot for gement tyveri, men også fordi han brugte ureelle metoder ved tigge, idet han drog rundt blandt andet på Nr. Snede-Ejstrup egnen med et bønsskrift, hvori han anmodede folk om at låne penge til husbyggeri. De fleste gav 50 øre, andre 75 og enkelte 1 kr. På den måde indsamlede han mange penge, som hurtigst

muligt blev omsat i brænde-vin. Det hed i bønsskriftet bl. a.: »Efter at jeg i mange år har siddet til leje og ofte tit har ønsket en egen bolig, så beder jeg herved mine ærede medborgere om et lille lån, efter som de kan, vel erindrende, at mange bække små, gør en stor å. Det er en selvfølge, at skulle jeg dø, før gælden bliver betalt, så har mine kreditorer dog huset og kan få deres penge igen. Gør mig den tjeneste«. Casper var stolt af sin opfindsomhed. Ingen kunne forbyde ham at låne penge, det var jo ikke at tigge. Politiet mente noget andet.